

Kalmer dan het lijkt

TEKST

Laurens Hartevelde

GRAFIEKEN

BW H ontwerpers

Cao-seizoen? Loopt best goed...

De dagelijkse mediaberichten over vakbondsacties en stakingen doen anders vermoeden, maar uit de cijfers over het cao-jaar 2018 blijkt dat het tot dusver redelijk gesmeerd loopt. Het aantal nieuwe cao's ontwikkelt zich in een normaal tempo en ook het aantal loonafspraken loopt ondanks een kleine hapering in de zomer gestaag op. Arbeidsonrust concentreert zich vooral bij de overheid en gesubsidieerde sectoren. In de 'markt' lijkt alleen de metaalsector vooralsnog echt problemen te kunnen ondervinden van de actiestrategie van de vakbond(en).

Meer weten over cao-cijfers?

Voor wie het cao-seizoen op de voet wil volgen, heeft AWWN een speciale website ontwikkeld: de cao-kijker (cao-kijker.awvn.nl). De cao-kijker biedt een schat aan cijfers en informatie over cao's en de economische context waarin de onderhandelingen plaatsvinden.

In het cao-jaar 2018 lopen zo'n 400 cao's af. Hoe gaat het met het vernieuwen van die cao's? Best goed, zo blijkt uit de cijfers van AWWN. Een overzicht. Tot eind september zijn ongeveer 220 nieuwe contracten uitonderhandeld. Dat is procentueel (55 procent) gelijk aan de score van andere jaren. In het voorjaar en de vroege zomer en laat in het najaar worden de meeste nieuwe akkoorden gesloten – de zomer is ook cao-vakantie. Onder alle dit jaar afgelopen of aflopen- de cao's vallen 2,7 miljoen werknemers. Het merendeel van hen heeft inmiddels

een nieuwe cao (2,1 miljoen). De nadruk in de onderhandelingen ligt op loonafspraken. Gemiddeld komen onderhandelaars tot dusver uit op een verhoging van 2,3 procent. In het resterende deel van 2018 lijkt dat gemiddelde iets verder op te lopen.

In de openbare discussie beoordelen vakbonden en economen de loonafspraken als 'te laag'. AWWN wijst er echter voortdurend op dat trends in loonafspraken altijd volgen lang nadat nieuwe berichten over de staat van de economie zijn binnengekomen. Zo bleven de lonen

in veel sectoren nog stijgen tot in 2010, terwijl de economie al kromp. Ook beïnvloeden onzekerheden in de internationale politiek (Brexit, handelsconflicten) het onderhandelingsklimaat, evenals de invloed van loonafspraken op de loonkosten (loonkosten stijgen veel sneller dan nettolonen) en de achterblijvende groei van de arbeidsproductiviteit. Verder verschijnt het woord 'werkdruk' opvallend vaak in berichten over arbeidsvoorwaarden, vooral in relatie tot arbeidsconflicten (zie het kader op pagina 25).

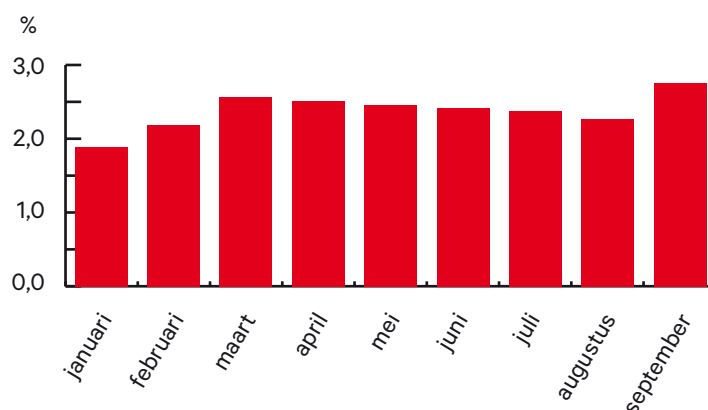
Laurens Hartevelde
is als beleidsadviseur
werkzaam bij AWWN

Acties

De afgelopen 25 jaar gingen volgens het CBS jaarlijks gemiddeld in Nederland 90.000 arbeidsdagen verloren door stakingen. Met ruim 300.000 verloren dagen lag 2017 duidelijk boven het gemiddelde. De verwachting is gerechtvaardigd dat de stakingsorganisatoren ook dit jaar fors boven het gemiddelde zullen scoren. De vakbonden, met name de FNV, voeren een actiestrategie. In sectoren en bedrijven waar veel werkenden vakbondslid zijn, proberen ze stakingen en andersoortige acties te organiseren om de cao-eisen kracht bij te zetten.

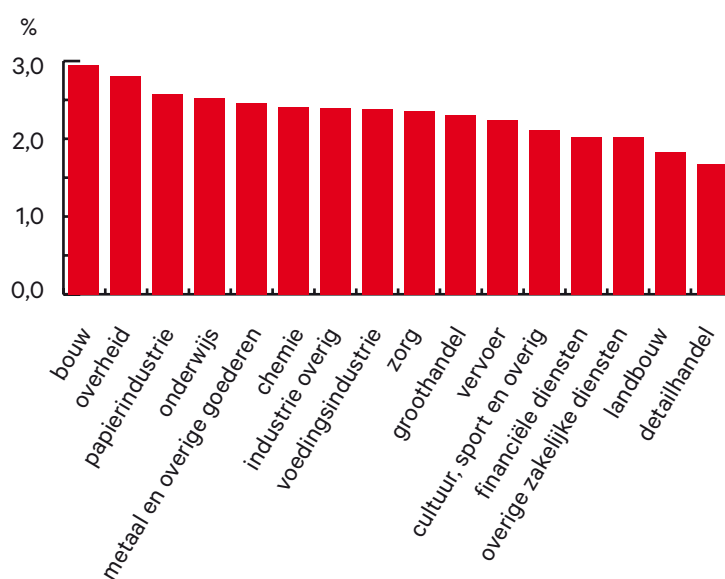
Maar betekent dat ook dat er veel wordt gestaakt? AWWN telde in 2018 tot dusver 25 arbeidsconflicten. Het leeuwendeel ervan speelde zich af in overheidssectoren (bijvoorbeeld rijksambtenaren en politie) of direct van de overheid afhankelijke sectoren (onderwijs, streekvervoer en zorg). Daar vonden ook de meest grootschalige acties plaats, zoals de stakingen in het streekvervoer en onderwijs en werkonderbrekingen bij de rijksambtenaren en politie. In de marktsector concentreren de vakbonden zich op bedrijven rond Schiphol. De metaalsector (metalektro) lijkt het grootste probleem te hebben met een (op het moment van schrijven; eind september) nog lopend conflict met estafettestakingen. Overigens is het de laatste weken opvallend rustig als het gaat om nieuwe cao-akkoorden. Veel cao-partijen lijken het resultaat van het cao-overleg in de metaalektro af te wachten. De FNV probeert de losse conflicten op één grote hoop te gooien, waarschijnlijk in een poging om zo sterk mogelijk over te komen in de media. Op 2 oktober organiseerde FNV Publieke Sector een protest in Den Haag, op 7 oktober vond een mars voor zekerheid plaats in Rotterdam en op 17 oktober presenteert de FNV haar eisen richting politiek en werkgevers.

Loonontwikkeling per maand in 2018

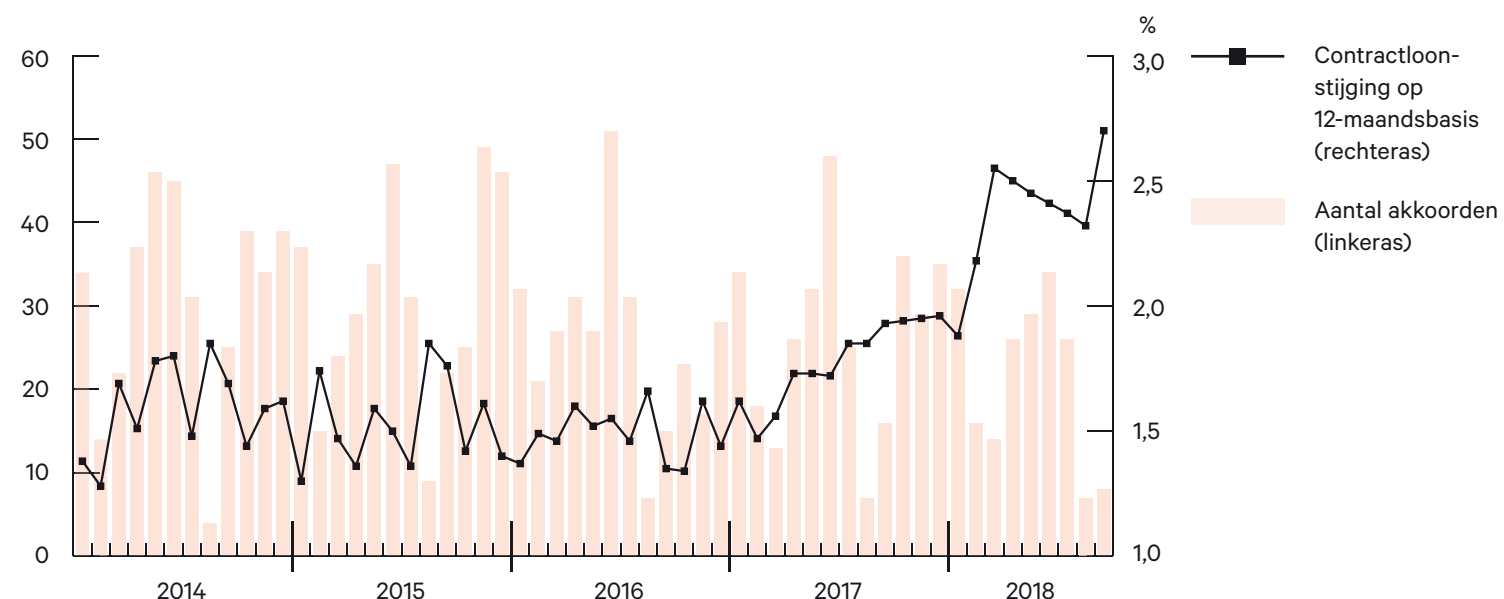
De gemiddelde loonstijging afgesproken in 2018 is op het moment van schrijven (eind september) 2,3 procent op twaalfmaandsbasis.

Loonontwikkeling per sector in 2018

De loonontwikkeling per sector weerspiegelt in grote lijnen de economische positie van de sectoren op dit ogenblik, gecombineerd met de situatie op de arbeidsmarkt. In sectoren waar herstructurering plaatsvindt, blijft de loonontwikkeling achter. Voorbeelden zijn de detailhandel en de bankensector, waar technologische ontwikkeling dwingt tot aanpassing. Denk ook aan de zakelijke dienstverlening, waar nog steeds sprake lijkt van overaanbod. In sectoren waar de arbeidsmarkt krapte het sterkst voelbaar is, gaan de lonen het meest omhoog. Dat is bijvoorbeeld het geval in de bouw en de verschillende industrieën. Bij de overheid lijkt daarentegen eerder sprake van een 'inhaalslag' na een aantal nuljaren.

Loonafspraken en aantal cao's sinds 2014

AWVN- en CBS-cijfers

Om cao-loonafspraken met elkaar te kunnen vergelijken, heeft AWWN een eigen rekeneenheid ontwikkeld: de cao-loonstijging op twaalfmaandsbasis. Het komt erop neer dat iedere cao-loonafspraken wordt teruggebracht tot een percentage dat geldt voor de 12 maanden die volgen op het moment dat de afspraak is gemaakt. Voorbeeld: voor een bepaalde cao is een loonafspraken gemaakt van 3 procent met een looptijd van anderhalf jaar. De stijging op twaalfmaandsbasis is dan $3 \text{ procent} \div 1,5 = 2 \text{ procent}$. De komende 12 maanden krijgen de betreffende werknemers 2 procent meer loon dan voorheen. Het AWWN-cijfer verschilt wezenlijk van het looncijfer dat het CBS gebruikt: AWWN kijkt vooruit, het CBS kijkt terug. Het AWWN-cijfer wordt daardoor in feite 12 maanden later door het CBS getoetst. Overigens valt die toetsing in de praktijk goed uit. Het terugkijkende CBS-cijfer blijkt vrijwel altijd overeen te komen met het voorspellende cijfer dat AWWN een jaar eerder publiceerde.

Werkdruk

Opvallend in 2018 is het aantal cao's dat afspraken bevat over de aanpak van toenemende of toegenomen werkdruk – overigens nadat de grote sprong op dit gebied al in 2017 was gemaakt. Bij een deel van de arbeidsconflicten speelt het begrip werkdruk een rol, bijvoorbeeld in het onderwijs en het streekvervoer. Werkdruk wordt in voorkomende gevallen door de vakbonden geagendeerd voor het arbeidsvoorwaardenoverleg. Werkgevers kunnen een dergelijk onderwerp redelijkerwijs niet wegwuiven. Toch vindt AWWN dat het thema eigenlijk niet op de onderhandelingstafel thuishoort. Werkdruk en werkverdeling zijn vraagstukken voor de werkvloer, voor het gesprek tussen medewerker en leidinggevende en het gesprek tussen collega's. En als dat onvoldoende oplevert, kan de medezeggenschap in veel gevallen de problemen helpen oplossen. Dat de cao niet zo'n geschikte plek is voor dit vraagstuk, blijkt ook uit de afspraken die worden gemaakt. Die bieden namelijk vaak pas op lange termijn een oplossing ('meer personeel aantrekken'),

terwijl de problematiek vaak acuut is. En dan zijn er nog de oorzaken van de hogere ervaren werkdruk. De vakbonden zeggen: het komt door de hoeveelheid werk. Onder meer door de sterke economie stapelt het werk zich op. Dat is ongetwijfeld in veel gevallen waar, maar AWWN voegt er een andere verklaring aan toe: bovenmatig gebruik van media, in het bijzonder de 'smartphone', zorgt ervoor dat iedereen de hele dag – ook in z'n vrije tijd – bezig is. Er verschijnen steeds meer berichten over de nadelige 'bijwerkingen' van technologische vernieuwingen. Niet voldoende uitgerust op het werk verschijnen, is misschien wel zo'n bijwerking.

	% cao's
2016	11,6
2017	19,0
2018	19,3

Afspraken over werkdruk